

מתן תואר ד"ר לספרות העברית לחיים ווייצמן

ביום ב', 26 בפברואר, 1940 קבל ווייצמן מאת „בית המדרש לחכמת ישראל“ מיסודו של ד"ר חייזר, את תואר הכבוד דוקטור לספרות העברית. החגיגה התקיימה במעמד מוזמנים, אורחים וידידים ונפתחה ע"י ד"ר סט. חייזר. פרוס' חיים טשרנוביץ, ראש המחלקה התלמודית, הציג את המוסמך וסנה אל ד"ר חייזר בדברים הללו:

אדוני הנשיא:

בשם חבר המורים של בית המדרש לחכמת ישראל אני מתכבד להציג לפניך את נשיא ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית ד"ר חיים ווייצמן ולהציע לפניך את החלטת הפקולטה לחלק לו את תואר הכבוד: Doctor of Hebrew Letters Honoris Causa.

ד"ר חיים ווייצמן מסר את חייו לתנועה הציונית ו„חיבת ציון“ הודות לתעמולתו ניתנה הצהרת באלפור, להכיר את א"י למדינה יהודית. ומאז הוא נושא על שכמו את עול הנשיאות ועול האחריות המוסרית הגדולה להלחם עם כל המכשולים מבפנים ומבחוץ, כדי להפוך את הניר הזה לגשר של ברזל, דרך לעבור גאולים — אשר עליו נשוב קוממיות לארצנו.

כשופטים הראשונים, לפני מלוך מלך בישראל, אשר הוטל עליהם להלחם על כל צעד ושעל בכיבוש הארץ, כן הוא עומד על המשמר ונלחם בעד חלוצי עמנו, לא בחרב ולא בחנית, לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוח פי נביאנו, אשר ניבאו לימים רחוקים „וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות“ וכתלמידו של מורנו „בחיבת ציון“ אחד העם — הוא מאמין ביסודה של המדינה היהודית על הבסיס של „מרכז רוחני“ שיקדים לה בהכרח. ולפיכך התחיל ביסוד האוניברסיטה העברית, לחדש בה כקדם נעורי ישראל סבא בתחית רוח העם.

כתלמיד חכם הספוג ברוח ספרי קדשינו — התנ"ך והספרות העברית — הוא מחבר ומקשר את שאיפותיו והשגותיו המדיניות עם השאיפות הרוחניות, בהאמינו שאי אפשר להבדיל ביניהן כשם שאי אפשר להפריד בין הגוף והנשמה כאמור „ונתתי רוח בכם וחייתם“.

כבונים הרוחניים של הבית השני, אנשי כנסת הגדולה, אשר סיסמתם היתה: תורה, עבודה וגמילות חסדים; כך העמיד המנהיג את הציוניות שלו על שלשת עמודי התווך הללו: הציוניות הרוחנית — תורה, המעשית — עבודה, והמדינית — גמילות חסדים, חסד של אמת שהוא קיום ההבטחה של בנין הבית הלאומי. אשר האנושיות כולה חייבת לנו, שאינו אלא תגמול קטן לעזמת הקנינים הרוחניים

מתן תואר דוקטור לספרות העברית לחיים ווייצמן
משמאל לימין: ד"ר סט. ווייז, חיים ווייצמן, ד"ר חיים טשדנוביץ

הנהדרים והערכים המוסריים, בנין עדי עד של עולם מלא, אשר עם ישראל העמיד לאומות העולם על ידי גביאות, חוזיו וחכמיו; ופיצוי מועט שבמועט בגלל נחשול הרדיפות והנגישות שעבר על נפשנו במשך אלפי שנות נדודינו ועד הנה, כנחמיה בשעתו — באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח — והיה להם הלילה משמר והיום מלאכה — כך היה לו הלילה — ליל הגלות, משמר על הנרדפים הנסים מנוסת חרב בשבעה דרכים, ואור היום הבוקע ומציץ מן החרכים — למלאכה, להוציא את העם מן הגלות ואת הגלות מן העם, והוא עצמו עומד בין החיים ובין המתים וסובל עם עמו את חבלי הגאולה האיומים, חבלי משיח היושב בשערי רומא, ומחבש לפצעים, פצעיו, המתגלים חליפות אחד אחר השני בגופה של האומה המדולדלת והמפרפרת בין החיים והמות, ועיניו נשואות לשמים אל בונה ירושלים ה' גדחי ישראל יכנס, הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, להציל מן המהפכה את שאר ישוב, הבנים השבים לגבולם, להפיח בהם רוח חיים וחי רוח, לבנות ארץ שוממה לעם שמם ולתת להם מחיה להציל עם רב כיום הזה.

ומי יתן מציון תשועת עולמים!

אדוני ד"ר ווייס:

אנחנו, חבר המורים וכל מנהלי בית המדרש הזה, חושבים לחוב נעים ולכבוד להתאחד עם המנהיג איחוד רוחני על ידי שנקשור לראשו כתר התורה של בית המדרש שלנו, כי משלו ניתן לו.

נאומו של ד"ר סטיפן ווייט, נשיא בית המדרש:

כנשיא בית המדרש לחכמת ישראל וכעמיתך במאמץ לממש חלום שיבת ציון אשר לעגו לו רבות ושעכשו היא הפדות היחידה לרבים מישראל, לכבוד לי אחשוב ולזכות מיוחדת למסור בידיך את תעודת הסמיכה של בית המדרש שלנו. אין זה אלא אות הוקרה רשמי של מוסד אקדמי לעבודת חיים פוריה ונאמנה לטובת הציוניות שהיא נצה ישראל והיא חיינו ואורך ימינו.

אף על פי שאתה נשיא האוניברסיטה העברית בירושלים ומוסמך מאת הרבה מחסדות של חכמה ומדע, חפצנו שתרגיש שגם אנו יהודי אמריקה יש לנו חלק בך כיהודי שביהודים ונחלת כלל ישראל.

לא בעד המצאתך שאפשרה העברה בטוחה של כלי מלחמה, אלא בעד מאמצריך הכבירים מאלה להעביר לבטחון ולשלום רבבות אחינו האובדים והנדחים לביתם הלאומי ולארץ מכורתם הנצחת.

מתוך תקוה כי ידיך האמונות תשכלנה עוד רבות בשנים לכונן את בית חיינו בארץ ישראל ולהשגיאה מחיל אל חיל, בית המדרש לחכמת ישראל, בן גילה של האוניברסיטה העברית בירושלים, חולק לך בזה את תואר הכבוד ד"ר לספרות העברית, לשימו עטרה לראשך, אישי ראש גלותא וראש בונה ציון.

נאומו של ד"ר חיים ווייצמן :

מורי ורבותי !

הרשוני נא להביע את רדדשי תודתי מעמק הלב לחבר-המורים ולועד הנאמנים של המכון היהודי ללימודי הדת בעד הכבוד והחסד שהראו לי בזכותם אותי בתואר דוקטור לספרות העברית. ותודה וברכה זו נתונות גם לכל הקהל הנכבד שבא להשתתף בטקס זה. אני רואה בציון-כבוד זה לא רק ידגס פרטי או הכרה אישית אלי ואל עבודתי אלא ביטוי של דעה ציבורית ורגש חברתי המציין את היחס של כלכם לאותה האידיאה הלאומית העברית, לאותה התחיה הישראלית, לכבודה ולרוממותה שבשמה אנו דוגלים. אני רואה בטקס זה הבעת דעה והצהרה של כל בני-העליה בין אחינו באמריקה לרעיון הגאולה בישראל המאחד את כלנו ונותן לנו את הבסיס החמרי והרוחני שעליו אנו שואפים ומקווים להגשים את הרעיון בכל גדלותו ורוממותו למען עמנו וארצנו וערי אלהינו.

כנאום החשוב ששמענו זה עתה מפי באיכחו של חבר המורים ידידי הוותיק פרופ' חיים טשרנוביץ הודגש באופן מיוחד ששאיפתו ותכניתו של המכון הנכבד הזה היא לחזק ולהגביר את המסורת הישראלית בקרב צעירי דורנו ולעורר בקרבם את הכחות הנפשיים שיאפשרו להם לבצרה ולהמשיכה. קביעת תכנית זו אומרת לנו שיודעים אתם את נפש האומה, כי מסורת חיה ועליונה זו עץ חיים היא למחזיקים בה ועלולה היא, היא רק היא, להגשים את האידיאל ההיסטורי שלנו של נצח ישראל. תחזקנה הידיים הפועלות ועוזרות בעד מטרה רוממה זו, והלוא יודעים ומרגישים אנו את האמת שכשאנו מבטאים את המלה מסורת מיד עולה בקרבנו פגימה, בלבנו ובמודענו מושג קבוע והשקפת עולם מוצקה החיה בעמקי-הכרתנו. המסורת הישראלית הריהי ההכרה הזכרונית העצמית, הניצוץ הלאומי שלנו המאיר לפנינו עולם שלם — ומראה לנו את יסוד החיונית שלנו. כשנוטלים את היסוד דמסורתי מתוך הכרתנו ואת כח-זכרוננו הקיבוצי אנו מאבדים את הבסיס הטבעי ואת קרקע-האיתן מתחת לרגלינו והגוף העממי שלנו ביחד עם נשמת-חיו והלך-רוחו היו כלא היו. מסורת עממית פירושה זכרון עממי דזי ואצור, שמור ומקובץ המחזק ומארגן את העם, את הגוף שלו ואת הנשמה שלו. המסורת היא האימפריזמוס של האומה הישראלית, היא מתווה לה את הדרך תלך בה ואת המעשה אשר תעשה ותחי. המסורת שלנו היא לנו לא רק תורת העבר, היא גם נשמת-החיים לההווה שלנו וגשר התחיה והנצח לחזון העתיד וליצירת עולמו. בזה הלוא התבטאו כחם וגבורתם של נביאי ישראל : הם שאבו מתוך המסורת וילכו לפי רוחה האמפירי — ועל יסוד נצחי זה ניתן להם הכח לחזות מראש את ההתפתחות העתידה של האומה והתהוותה בדור כי יבוא. זכרון היסטורי וקיבוצי הוא הוא הכח הנסתר, ההשראה האלהית ממעל שעשה והרים את נביאי עמנו ללוחמים מדיניים ומטיפים

לאומיים לכל הדורות. המסורת הישראלית היא לא רק היסוד כי אם גם הסוד של קיומנו ומרצונו נראה ומתגלה לפנינו שריהאומה. ישנה מצוה בחיינו הליי טורגיים המצוה ליהודי כשהוא רואה אוכלסי ישראל לברך את חכמהרזים. מפני שבהמוני ישראל המתאספים במחנותיהם לקריאת המסורת ולתחיתה משתקף הסוד הזה. באותה שעה המסורת נהפכת לעמודהאש החודר בקרני זהרו ללבותיהם של כל בני האומה וקורא רזי לי רזי לי. וזהו הסוד של נצח ישראל.

אנו דיים עכשיו בזמן שזכרון היסטורי זה הריהו צרך חיוני לנו ודרישה הכרחית מוחלטת להבטחת קיומנו בגוף ובנפש, בהווה ובעתיד. עדים אנו לכחורת של חשך והרס האורבים לנו ולכל עמי התרבות האנושית. מה שמתהווה עכשיו לעינינו הרי זה מה שאנו קוראים לזה במדע האכסקטי התנגשות בין החומר ההיולי ובין הסוד הרוחני — והתבוננות והכרה זו, אליבא דאמת, אינן מעוררות בקרבנו הרגשה פסימית. כאן באד לעזרתנו ההכרה הנצחית שאין נצח וקביעות ביסוד הגשמי או כפי שקראו לו בספרותנו העתיקה ה"בהמי" ההולך ומנסה להשתלט בעולם. בעצם הויתו של החומר ההורס הולך ונוצר האנטיפוד שלו המחריב אותו, שלטון הרוח והשאיפה המוסרית האינסטינקטיבית שמן ההכרח הוא שיעשו כלה עם האלמנט הגשמי ההרסן ויתפסו את מקומו. כי רוח היא באנוש, כח יותר וחודר במסתרי הטבע ובמעמקי ההויה. מארבע רודות יבוא הרוד העליון, אין מנוס ומפלט ממנו וממטה שבטו. אין זה מקרה, רבותי, שאגרט איינשטיין זה נביא המדע האכסקטי, הטבעי, דוקא בדור הזה יצר את התיאוריה שלו הדוחפת את שלטונו של היסוד הגלמי, הגשמי שוללת ממנו את מרותו הבלתימוגבלת ופותחת מרחביה לכח הרוחני, למחשבה האנושית, החפשית והפוסקת העליונה, כח נערץ שאופקים איסופיים בלתיידועים וחדשים נפתחים לפניו ואחריתו מי ישורנה.

רבותי, דוששני שמא אני מאריך קצת בחקירתם של חקי הטבע ואולי גם בדברי. סוף סוף המכון היהודי ללימודי הדת בחיבתו זיכה אותי ברנאור של דוקטור אך ורק של הספרות העברית ולא של המדעים האכסקטיים ולכן אסיים בהכעת תודה כפולה ומוכפלת ובברכה היוצאת מן הלב: לכו בדרככם זה והצליחו. אתם הדבקים בשאיפות הבנין והגאולה, האור והתרבות, כלנו, בכחות מאוחדים, נזכה גא לראות בעינינו ובמהרה בימינו בנצחון הרוח ובשלטונו המרומם על כחות ההרס וההחרבה. יישר כחכם. האל השוכן בציון יהיה אור לנריתבתכם ונר לרגליכם.

עתידיס בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוצה
לארץ שיקבעו בארץ ישראל.

(מגילה, כ"ט)